

Хрестоматія.
Витяги з нормативно-правових актів.

Розділ 2. Конституція України

Стаття 21. Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними

Стаття 22. Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними

Стаття 23. Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості.

Стаття 27. Кожна людина має невід'ємне право на життя

Стаття 28. Кожен має право на повагу до його гідності

Стаття 29. Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність.

Стаття 31. Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування

Стаття 32. Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань

Стаття 35. Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність

Стаття 52. Діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним

Стаття 53. Кожен має право на освіту

Стаття 54. Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності

Стаття 64. Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України

Стаття 65. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України

Європейська Конвенція з прав людини.

Стаття 3. Заборона катування

Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.

Стаття 4. Заборона рабства і примусової праці

1. Нікого не можна тримати в рабстві або в підневільному стані.
2. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

3. Кожен має право на свободу думки, совісті та релігії; це право включає свободу змінювати свою релігію або переконання, а також свободу сповідувати свою релігію або переконання під час богослужіння, навчання, виконання та дотримання релігійної практики і ритуальних обрядів як одноособово, так і спільно з іншими, як прилюдно, так і приватно.

4. Свобода сповідувати свою релігію або переконання підлягає лише таким обмеженням, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах громадської безпеки, для охорони публічного порядку, здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Конвенція про права дитини.

Дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше.

Кожна дитина має невід'ємне право на життя.

Стаття 12. Держави-учасниці забезпечують дитині, здатній сформулювати власні погляди, право вільно висловлювати ці погляди з усіх питань, що торкаються дитини, причому поглядам дитини приділяється належна увага згідно з її віком і зрілістю

Стаття 14. Держави-учасниці поважають право дитини на свободу думки, совісті та релігії

Стаття 16. Жодна дитина не може бути об'єктом свавільного або незаконного втручання в здійснення її права на особисте і сімейне життя, недоторканність житла, таємницю кореспонденції або незаконного посягання на її честь і гідність

Цивільний кодекс України

Стаття 23. Відшкодування моральної шкоди

1. Особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав.

2. Моральна шкода полягає:

2) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів;

Стаття 300. Право на індивідуальність

1. Фізична особа має право на індивідуальність.

3. Фізична особа має право на збереження у таємниці обставин свого особистого життя.

Стаття 303. Право на особисті папери

1. Особисті папери (документи, фотографії, щоденники, інші записи, особисті архівні матеріали тощо) фізичної особи є її власністю.

Стаття 306. Право на таємницю кореспонденції

1. Фізична особа має право на таємницю листування, телеграм, телефонних розмов, телеграфних повідомлень та інших видів кореспонденції.

Листи, телеграми тощо є власністю адресата.

2. Листи, телеграми та інші види кореспонденції можуть використовуватися, зокрема шляхом опублікування, лише за згодою особи, яка направила їх, та адресата

Стаття 307. Захист інтересів фізичної особи при проведенні фото-, кіно-, теле- та відеозйомок

1. Фізична особа може бути знята на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку лише за її згодою. Згода особи на знімання її на фото-, кіно-, теле- чи відеоплівку припускається, якщо зйомки проводяться відкрито на вулиці, на зборах, конференціях, мітингах та інших заходах публічного характеру.

2. Якщо фізична особа позувала авторів за плату, фотографія, інший художній твір може бути публічно показаний, відтворений або розповсюджений без її згоди.

Стаття 313. Право на свободу пересування

2. Фізична особа, яка досягла чотирнадцяти років, має право на вільне самостійне пересування по території України і на вибір місця перебування.

Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

Стаття 3. Мета парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина

Метою парламентського контролю, який здійснює Уповноважений, є:

- 1) захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;
- 2) додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина суб'єктами, зазначеними у статті 2 цього Закону;
- 3) запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;
- 4) сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність з Конституцією України, міжнародними стандартами у цій галузі;
- 5) поліпшення і подальший розвиток міжнародного співробітництва в галузі захисту прав і свобод людини і громадянина;
- 6) запобігання будь-яким формам дискримінації щодо реалізації людиною своїх прав і свобод;

Стаття 5. Вимоги до кандидата на посаду Уповноваженого та призначення на посаду Уповноваженого

Уповноваженим може бути призначено громадянина України, який на день обрання досяг 40 років, володіє державною мовою відповідно до рівня, визначеного Національною комісією зі стандартів державної мови, має високі моральні якості, досвід правозахисної діяльності та протягом останніх п'яти років проживає в Україні.

Стаття 13. Права Уповноваженого

Уповноважений має право:

- 1) невідкладного прийому Президентом України, Головою Верховної Ради України, Прем'єр-міністром України, головами Конституційного Суду України, Верховного Суду та вищих спеціалізованих судів України, Генеральним прокурором, керівниками інших державних органів, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадовими та службовими особами;

8) відвідувати без попереднього повідомлення про час і мету відвідування такі місця:

місця, в яких особи примусово тримаються за судовим рішенням або рішенням адміністративного органу відповідно до закону, в тому числі ізолятори тимчасового тримання, слідчі ізолятори, арештні доми, кримінально-виконавчі установи, приймальники-розподільники для дітей, загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації, центри медико-соціальної реабілітації дітей.

Про Конституційний Суд України

Стаття 55. Конституційна скарга

1. Конституційною скаргою є подане до Суду письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) закону України (його окремих положень), що застосований в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу.

Юридичний практикум

**Витяги з книги, схваленої для використання в освітньому процесі
«Дидактичні матеріали з правознавства» 2022 р., Едуард Фісун.**

Кейс №1. Про чужий щоденник.

Із першого вересня у нашому класі навчається Христина. Вона прилетіла з міста Вільнюс. Тиха, набожна, із замріяними великими очима. Від нас відрізняється ще й тим, що веде щоденник. У ньому записує якісь важливі вислови, події, побажання і ще щось. Інколи на наше прохання вона читала свої записи. Мені особливо припали до душі звернення до Бога. Ось деякі з них, що вразили мене своєю безпосередністю:

- Квіти Твої кращі, аніж Твої люди;
- Яюсь була на цвинтарі. Мене вразив один пам'ятник. Великий чорний камінь. На ньому одне-єдине слово
- МАМА. І більше нічого...
- Відкрию Тобі таємницю: коли я бачу самотню жінку, мені буває за Тебе соромно.
- Хоча б на Новий рік відпусти, будь ласка, до мене бабусю...

На уроці етики вчительці здалося, що Христина займається сторонніми справами. Підійшла до її парти, схопила зошити. Серед них був і щоденник дівчинки. Учителка розгорнула його і почала читати. Христина заплакала, благала повернути щоденника. Педагог не відреагувала і навіть прочитала вголос деякі рядки.

Дайте правову оцінку діям учасників конфлікту.

Чи можна читати чужі щоденники?

Як ви вважаєте, чи завдали душевних страждань школярці дії вчительки?

Які конституційні права Христини було порушено?

Як Христині захистити свої права?

Кейс №2. Про неприємності з ранцем

Цілісінький тиждень я мовчав, бо не хотів псувати батькові настрій. Сьогодні ж не втримався і все-все розповів. Директор школи та його заступник проводили в понеділок якийсь рейд – так вони називали перевірку вмісту наших ранців. Моя однокласниця Соломія, батько якої правозахисник, відмовилася надати ранця для перевірки, говорячи, що ранець – її приватна власність, зброї і наркотиків там немає, а заступник директора не наділена повноваженнями щодо огляду речей школярки. Заступник розгнівалася: «Як ти смієш вказувати мені, що робити!». З цими словами вирвала у дівчинки ранець. Звичайно, нічого забороненого там не було... Соломія гірко плакала, отримавши урок закріплення знань про захист своїх прав. На другий день до школи прийшов батько Соломії і поставив перед директором вимогу звільнити заступника. У противному разі він залишає за собою право позиватися до суду.

Які судові перспективи має ця справа?

Яку зі сторін конфлікту ви підтримуєте? Свою позицію обґрунтуйте.

Чи траплялися у вашому шкільному житті подібні історії? Як вони закінчувалися?

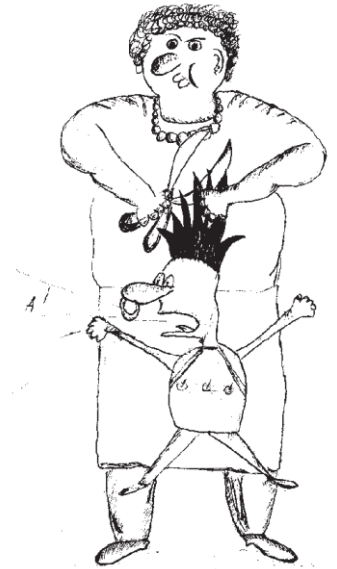

Чи захищали ви права інших дітей?

Порадьте Соломії і її батькам як захистити порушені конституційні права.

Кейс №3. Про панка без танка

Із радістю поспішаю до школи! Там мої шкільні друзі, любі вчителі (до речі, деякі з них сидять в «телеграмі», і я вітаю їх зі святами). Спілкуюсь я, як правило, з однолітками, але є школяр, про якого знає вся школа. Він загальний улюбленець! Можливо, й тому, що він панк! Ви б бачили його зачіску! Довге руде волосся не лежить охайно укладеним на голові, а стоїть пасмами золотого дощу в небо. Звати його Денис. Навчається він у 9 класі. Ми всі знаємо його гасло: «Хай переїдуть мене танком, до скону літ залишусь панком!» Сьогодні вся школа шумить, обурена брутальними, свавільними діями вчительки математики. Під час уроку, з'ясувавши, що Денис не виконав домашнє завдання, підкралася до нього зі спини і, схопивши його волосся однією рукою, іншою почала ножицями стригти школяра. Зачіску було загублено.

До школи прибула мама Дениса. Вона повідомила, що буде позиватися до суду. На заперечення вчителів вона заявила, що кожна людина (а також кожна дитина) має право на індивідуальність, особливість, на самовираження. Мало того, її син зазнав непомірних душевних страждань, може втратити стійкі зв'язки з учнями, через що змушений буде перейти до іншої школи. Учителька-пенсіонерка кричала, що в її часи такого не було і, взагалі, школа – це місце, де треба рекламувати знання, а не зачіски.

Сформулюйте своє бачення подій і ставлення до них.

Яку зі сторін конфлікту ви підтримуєте? Чому?

Як ви вважаєте: навчання в школі – це підготовка до життя чи саме життя?

Як захистити свої права Денисові? Свою відповідь обґрунтуйте.

Кейс №4. Про антирелігійну фізкультуру

До нашого класу з іншої школи прийшла новенька дівчина. Звати її Зайра. Вона прийшла на урок фізкультури, як зрештою й на інші уроки, у мусульманській хустинці (хіджаб). Учитель наказав зняти хустку, бо це є порушенням правил техніки безпеки. Дівчина категорично відмовилась, пояснюючи це тим, що вона мусульманка, сповідує іслам, а її релігія забороняє з'являтися в публічному місці з непокритою головою. Учитель відсторонив школярку від уроку. На перерві її викликала директорка, яка попередила Зайру про неприпустимість показних дій релігійного характеру, а також зазначила, що, як директор, буде захищати світський характер освітнього простору... Вона говорила ще якісь незрозумілі для Зайри слова. А вже наступного дня батьки дівчини забрали документи і погрожували звернутися до суду, стверджуючи, що кожен має право на свободу думки, совісті та релігії.

Спробуйте передбачити, яке рішення ухвалить суд.

Укладіть таблицю, в одній графі якої подайте якомога більше аргументів «за» позицію батьків дівчинки, а в іншій – «проти».

за (pro)	проти (contra)

Кейс №5. Про свободу слова

Час – швидкоплинний. Технології пронизують усі сторони громадського життя. Кожна школа має свій офіційний сайт, на якому можна дізнатися про правила вступу, учительський колектив, поточні заходи, успіхи школярів тощо. Бур'ян Пилип створив паралельний сайт. На відміну від офіційного, цей сайт містив світлини, на яких відображено недоліки учителів чи їхні негативні вчинки. Для прикладу: учитель іноземної мови написав текст на шкільній дошці і припустився чотирьох помилок; учитель алгебри неправильно розв'язав задачу; учитель інформатики на уроці вирішував бізнесові справи по телефону тощо. Таких кейсів на сайті немало. Серед школярів саме цей сайт був популярним, бо на ньому розміщувалися різні цікавинки, афоризми, інформація про джаз, моду тощо. Хлопця попередили про неприпустимість створення негативного іміджу закладу та зобов'язали закрити сайт. Коли ж Пилип не виконав вимогу, педагогічна рада абсолютною більшістю голосів («проти» голосував лише вчитель історії) відрахувала учня зі школи. Батьки подали позовну заяву до суду, вимагаючи: 1) поновити навчання сина в школі; 2) моральну компенсацію у сумі 20000 грн.

Дайте правову оцінку ситуації.

Які конституційні права Бур'яна Пилипа порушені?

Які судові перспективи має ця справа? Свою правову позицію обґрунтуйте.